

ODNOS STUDENATA PREMA RJEŠENJIMA ŠTO IH NUDI ZAKON O PODRUČJIMA POSEBNE DRŽAVNE SKRBI

Gorana LUKINIĆ, studentica
Ekonomski fakultet, Zagreb

Stručni članak*
UDK 332.15(497.5)

Sažetak

Zakon o područjima posebne državne skrbi donesen je 1996. godine s ciljem poticanja bržeg povratka prognanika i izbjeglica te demografskoga i gospodarskog razvoja dijelova Hrvatske koji su bili okupirani 1991-1995. U radu se najprije navode predviđene poticajne mjere za ta područja i prati kronološki slijed njihovih promjena. Zatim se upozorava na problem nezadovoljavajuće demografske slike područja posebne državne skrbi (PPDS). Rezultatima ankete želi se skrenuti pozornost na informiranost, stavove i odnos studenata prema toj problematici.

Gljučne riječi: područja posebne državne skrbi (PPDS), poticajne mjere, studentska populacija

1. Uvod

Pojedini su dijelovi Hrvatske tijekom Domovinskog rata pretrpjeli teška ratna razaranja. Radi uklanjanja posljedica rata, već je 1996. donesen Zakon o područjima posebne državne skrbi (NN 44/96) kako bi se potaknuo brži povratak prognanika i izbjeglica te demografska i gospodarska obnova i razvoj tih područja. Pritom je PPDS podijeljen u dvije skupine. Prvu skupinu¹ čine područja općina koja su bila okupirana do 1995. i nalaze se neposredno uz državnu granicu, a općinsko je središte od granice udaljeno manje od 15 kilometara zračne linije i nema više od 5.000 stanovnika prema popisu stanovništva iz 1991. Drugu skupinu² čine područja općina, gradova i naselja³ koja su bila okupirana do 1995,

* *Primljeno* (Received): 29.5.2002.

Prihvaćeno (Accepted): 9.10.2002.

¹ To su općine Cetingrad, Civljane, Divuša, Donji Kukuruzari, Donji Lapac, Dvor, Gornji Klasančić, Gvozd, Gvozdansko, Hrvatska Dubica, Hrvatska Kostajnica, Jasenovac, Kijevo, Korenica, Mečenčani, Rakovica, Slunj, Smoljanac, Stara Gradiška, Topusko, Utolica, Vojnić, Vrlika. Godine 1997. dodani su im Dubrovačko primorje, Dragalić i Župa Dubrovačka (NN 124/97).

² To su općine i gradovi Benkovac, Đulovac, Ervenik, Glina, Gračac, Jabukovac, Jasenice, Kistanje, Knin, Konavle, Krnjak, Kruševo, Lasinje, Lišane Ostrovičke, Lisičić, Lovinac, Nadvoda, Novigrad, Obrovac, Oklaj, Okučani, Orlić, Plaški, Polača, Saborsko, Skakavac, Smilčić, Udbina, Voćin, Vrhovine.

³ Za naselja sa statusom PPDS-a vidjeti NN 44/96 i NN 124/97.

a ne pripadaju prvoj skupini. Iako je hrvatsko Podunavlje tada još bilo okupirano, uključeno je u PPDS, ali je odlučeno da će se općine, gradovi i naselja razvrstati u pojedinu skupinu PPDS-a kada to bude moguće. Područja koja su tijekom rata pretrpjela ratna razaranja a nisu bila okupirana obuhvaćena su Zakonom o obnovi (NN 24/96).

Zakonom o područjima posebne državne skrbi i Pravilnikom o poreznim i carinskim povlasticama na područjima posebne državne skrbi (NN 57/96) predviđene su različite poticajne mjere za njihovo naseljavanje i razvoj, dodjela kuća i stanova naseljenicima, porezne povlastice pri oporezivanju dobiti, dohotka, prometa nekretnina te nasljedstva i darova, carinske povlastice, povećanje plaća zaposlenima u državnim tijelima i javnim službama, povlaštena naknada za iskorištavanje mineralnih sirovina, povlastice vezane za korištenje, prodaju, darovanje i zakup poljoprivrednog zemljišta i, konačno, povlastice u postupku privatizacije. Ti se poticaji obrađuju u prvom dijelu rada, s naglaskom na poreznim povlasticama.

S vremenom su se prvobitna zakonska rješenja mijenjala. Tako Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi (NN 73/00) donosi određene promjene glede definiranja područja sa statusom PPDS-a, poreznih povlastica i sl. Promjene u oporezivanju dobiti i dohotka od 2001. (NN 127/00) na nacionalnoj razini donose i nove promjene za obveznike s PPDS-a. Pravo na povećane plaće u državnim tijelima i javnim službama ukida se 2001. (NN 94/01). U ovom se radu ukratko kronološki prikazuju sve te promjene, prije svega promjene poreznih povlastica, uključujući i najvažnije odredbe posljednjega zakonskog propisa o PPDS-u (NN 88/02) iz srpnja 2002, kojim je gotovo u potpunosti izmijenjen prvi zakon.

Zatim se upozorava na smanjenje broja stanovnika na PPDS-u, osobito mladih, i na nezadovoljavajuću strukturu stanovništva prema obrazovanju, što dodatno pridonosi važnosti stajališta studenata kao buduće visokoobrazovane populacije. Stoga se u središnjem dijelu rada iznose rezultati i analiza ankete provedene među 210 studenata, čime se pokazuje informiranost studenata s predviđenim poticajima, njihova zainteresiranost, stavovi i odnos prema toj problematici.

2. Pregled poticaja za područja posebne državne skrbi

2.1. Zakon o područjima posebne državne skrbi iz 1996.

Tim se zakonom predviđaju sljedeće poticajne mjere za naseljavanje i razvoj tih područja

1. Dodjela kuća i stanova.

Kako bi se potaknulo naseljavanje i ostanak pučanstva na PPDS-u, naseljenicima se na korištenje dodjeljuje stan ili obiteljska kuća na PPDS, a poljoprivrednicima i zemljište. Nakon 10 godina neprekidnog prebivanja u stanu ili kući, predviđeno je da oni postanu vlasništvo naseljenika⁴.

⁴ O pojedinostima vidjeti u Zakonu o PPDS-u (NN 44/96, NN 73/00, NN 88/02), Zakonu o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom (NN 73/95, 7/96, NN 100/97), Zakonu o davanju u najam stanova na oslobođenom području (NN 73/95). Na korištenje se daju nekretnine u vlasništvu države te državnih ili društvenih osoba, obiteljske kuće i stanovi koji će se po posebnim programima iz državnog proračuna graditi na PPDS-u,

2. Porezne povlastice

a) Obveznici poreza na dobit s PPDS-a imaju pravo na veću zaštitnu kamatu na vlastiti kapital uloženi u objekte i opremu na tom području (tbl. 1).

Tablica 1. Povlastice pri oporezivanju dobiti 1996. i 2001.

	1996.	2001.
Povlastica	Zaštitna se kamata utvrđuje u visini 20% na području prve skupine i u visini 15% na području druge skupine.	Porez se plaća u visini 25% propisane porezne stope na području prve skupine 50% na području druge te 75% na području treće skupine. Porezni obveznik koji obavlja djelatnost na području grada Vukovara oslobođen je poreza za 2000. i sljedećih pet poslovnih godina, a nakon toga plaća porez u visini 25% propisane stope.
Uvjet	Porezni obveznik ima prebivalište, odnosno sjedište djelatnosti na PPDS-u i na neodređeno vrijeme zapošljava najmanje tri osobe s prebivalištem na PPDS-u koje su u radnom odnosu provele najmanje devet mjeseci u tekućoj kalendarskoj godini.	Porezni obveznik obavlja djelatnost na PPDS-u i ima više od 5 zaposlenika u radnom odnosu na neodređeno vrijeme ⁵ , pri čemu više od 50% zaposlenika ima prebivalište i boravište na PPDS-u.

Tablica 2. Povlastice pri oporezivanju dohotka 1996. i 2001.

	1996.	2001.	
Osnovni osobni odbitak	Područje prve skupine	3.500 kn	3.750 kn
	Područje druge skupine	2.800 kn	3.125 kn
	Područje treće skupine		2.500 kn
	Hrvatska	700 kn	1.250 kn
Dohodak od samostalnih djelatnosti	Zaštitna kamata u visini od 25% na području prve skupine i 20% na području druge skupine	Dohodak se umanjuje za 75% na području prve skupine i grada Vukovara, 50% na području druge i 25% na području treće skupine	
Dohodak od poljoprivrede i šumarstva	Ako se utvrđuje na osnovi katastarskog prihoda, ne plaća se porez.		
Uvjet	Prebivalište na PPDS-u	Prebivalište i boravište na PPDS-u	

kao i one kuće koje su vlasnici napustili i ne koriste ih u smislu odredbi Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom.

⁵ Smatra se da porezni obveznik zapošljava na neodređeno vrijeme zaposlenika s PPDS-a (s područja grada Vukovara) ako je zaposlenik proveo u radnom odnosu kod poreznog obveznika najmanje devet mjeseci u poslovnoj godini i imao prebivalište i boravio na području grada Vukovara.

b) Kao što pokazuje tablica 2, povlastice pri oporezivanju dohotka bile su:

– povećanje osnovnoga osobnog odbitka za obveznike s prebivalištem na PPDS-u bez obzira na to ostvaruju li dohodak na tom području ili izvan njega

– povećanje zaštitne kamate za dohodak od samostalnih djelatnosti i drugih djelatnosti što se oporezuju kao obrt za obveznike koji djelatnost obavljaju na PPDS-u

– oslobođenje od plaćanja poreza na dohodak od poljoprivrede i šumarstva za obveznike kojima se dohodak utvrđuje na osnovi katastarskog prihoda, a posjeduju ili za kupljaju zemljište i imaju prebivalište na PPDS-u.

Treba spomenuti da je postojala sumnja kako većina poreznih obveznika s PPDS-a neće uopće imati poreznu obvezu jer će osobni odbitak biti veći od porezne osnovice nakon što se na uvećani osobni odbitak primijeni odgovarajući koeficijent odbitka za uzdržavane članove obitelji (Turković-Jarža, 1996).

c) Ako fizička osoba kupovinom nekretnine prijavljuje ili mijenja prebivalište unutar PPDS-a, ne plaća porez na promet nekretnina, kao ni kada pravna osoba prodaje nekretnine na PPDS-u, a koje će kupcu i dalje služiti za obavljanje djelatnosti. Porez će se ipak platiti ako se nekretnina otuđi ili se djelatnost prestane obavljati odnosno ako naseljenik promijeni prebivalište izvan PPDS-a u roku 10 godina od dana nabave nekretnina.

d) Na nekretnine koje se nalaze na PPDS-u, a predmet su nasljeđivanja ili darovanja, fizičke osobe s prebivalištem na PPDS-u ne plaćaju porez na nasljedstva i darove.

Predviđenim poreznim povlasticama narušava se načelo neutralnosti koje je novije načelo oporezivanja, zajedno s pojednostavnjenjem u oporezivanju, transparentnosti poreznog sustava i smanjenjem poreznog opterećenja (Jelčić, 2001).

Usprkos tome, države često posežu za instrumentima fiskalne politike radi postizanja nefiskalnih ciljeva, pa je tako i u ovom primjeru. S obzirom na to da se PPDS suočava s posljedicama ratnih razaranja i okupacije, teško se može osporiti donošenje takvih poticaja.

3. Carinske povlastice

Pravne osobe sa sjedištem, odnosno fizičke s prebivalištem na PPDS-u ne plaćaju carinu pri uvozu, unosu ili primitku opreme i dijelova radi obnove ili razvoja djelatnosti koje obavljaju ili ih počinju obavljati na PPDS-u. Međutim, ako se ta oprema otuđi, ako djelatnost prestane ili se uopće ne pokrene, carina će se ipak platiti.

4. Povlaštene plaće u državnim tijelima i javnim službama

Državnim službenicima i namještenicima zaposlenima na PPDS-u povećavaju se plaće u odnosu prema drugim dijelove Hrvatske, i to za 50% na području prve skupine, odnosno za 25% na području druge skupine, s tim da nemaju pravo na povećane osobne odbitke.

5. Povlaštena naknada za iskorištavanje mineralnih sirovina

Iznimno od odredaba Zakona o rudarstvu (NN 35/95), naknada za iskorištavanje nafte i plina na PPDS-u a 5%, a za ostale mineralne sirovine u rasponu do 5% ukupnog

prihoda ostvarenoga njihovom prodajom.⁶ Ta je naknada prihod Republike Hrvatske. Polovica se ustupa gradu, a polovica županiji u kojoj se obavlja djelatnost iskorištavanja, a sredstva služe za gospodarski razvoj te zaštitu okoliša i prirode.

6. Povlastice vezane za korištenje, prodaju, darovanje i zakup državnoga poljoprivrednog zemljišta na PPDS-u:

a) na njemu se hrvatski državljani s prebivalištem na PPDS-u mogu koristiti pravom plodouživanja bez naknade u trajanju 30 godina;

b) ono se može prodati i darovati domaćim fizičkim i pravnim osobama koje tu imaju prebivalište odnosno sjedište, ili koje daju ovjerenu izjavu da će tu prebivati odnosno imati sjedište i obavljati poljoprivrednu djelatnost najmanje 10 godina, s tim da se pritom prodajna cijena smanji za 50% početne cijene koju bi utvrdila Vlada da se zemljište prodaje putem natječaja na području prve skupine te za 25% na području druge skupine,

c) u istom iznosu i uvjetima smanjuje se i naknada pri zakupu zemljišta tijekom 3 do 20 godina.

Odluku o osnivanju služnosti zemljištem, o prodaji i darovanju ili o davanju u zakup donosi Vlada na prijedlog Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

7. Povlastice u postupku privatizacije

Dionice i udjeli što ih ima Hrvatski fond za privatizaciju u pravnim osobama na PPDS-u, koristit će se za dodjelu bez naplate ili za prodaju s popustom osobama koje imaju prebivalište, naseljavaju se ili će obavljati djelatnost na tom području.

2.2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi 2000.

Četiri godine nakon proglašenja PPDS-a došlo je do određenih promjena predviđenih poticaja.

1. Glede fizičkih osoba propisan je dodatni uvjet za korištenje predviđenih povlastica pa više nije dovoljno da imaju prebivalište na PPDS-u, nego na tim područjima moraju i boraviti. Time se sprječava iskorištavanje povlastica od onih koji borave drugdje, a samo formalno imaju prebivalište na PPDS-u te preciznije definiraju korisnici povlastica.

2. Pogranično područje s Republikom Slovenijom proglašeno je trećom skupinom PPDS-a, a Podunavlje je naknadno uključeno u prvu skupinu⁷. No ako je osnovni kriterij za status PPDS-a bila okupiranost općine, grada ili naselja do 1995, možda se prije uvođenja te skupine ipak trebala sačekati detaljnija analiza ili studija o stanju i na dru-

⁶ Zakonom o rudarstvu određeno je da naknada za eksploataciju mineralnih sirovina, nafte i plina iznosi 2,5%, a za ostale mineralne sirovine u rasponu do 2,5% ukupnog prihoda ostvarenog njihovom prodajom.

⁷ To su općine i gradovi Beli Manastir, Bilje, Bogdanovci, Borovo, Darda, Draž, Čeminac, Erdut, Ernestinovo, Ilok, Jagodnjak, Kneževi Vinogradi, Lovas, Markušica, Negoslavci, Nijemci, Petlovac, Popovac, Stari Jankovci, Šodolovci, Tompojevci, Tordinci, Tovarnik, Trpinja, Vukovar. Za naselja u općinama i gradovima vidjeti NN 73/00.

Iz područja prve skupine izdvojene su općine i gradovi Divuša, Gornji Klasnić, Gvozdansko, Korenica, Mečenani, Rakovica, Smoljanac, Utolica, a iz područja druge skupine Jabukovac, Kruševo, Lisičić, Nadvoda, Oklaj, Orlić, Skakavac i Smilčić. U područje prve skupine uključeni su Majur i Plitvička jezera, a u područje druge skupine Biskupija i Promina. Za promjene po naseljima pogledati NN 73/00.

Rakovica je uključena u područje 1. skupine vidjeti NN 87/00.

gim dijelovima RH koji zaostaju u razvoju i prema tome proširivati PPDS⁸. Time je samo narušena dosljednost i izazvana sumnja o »pogrešnim« političkim razlozima određivanja općina, gradova i naselja koji čine PPDS. Očekivalo se da će biti točno navedene općine, gradovi i naselja treće skupine, kao prve i druge.

3. Mijenja se odredba o dodjeli kuća i stanova te se propisuje davanje u najam stana ili obiteljske kuće u državnom vlasništvu, odnosno davanje u vlasništvo građevnog zemljišta u vlasništvu države i osnovnoga građevnog materijala za izgradnju kuće naseljenicima.

4. Naseljenicima se daju u najam samo nekretnine u vlasništvu države ili one koje će se po posebnim programima sredstvima iz donacija i državnog proračuna graditi na PPDS-u, ali ne i one u vlasništvu fizičkih osoba.

5. Propisan je postupak vraćanja u posjed imovine u vlasništvu fizičkih osoba koja je dana nekome na privremeno korištenje.

6. Ne može se steći pravo vlasništva dospeljošću na nekretnini u vlasništvu fizičkih osoba koja je dana na korištenje po Zakonu o područjima posebne državne skrbi, Zakonu o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom i Zakonu o najmu stanova na oslobođenom području.

7. Prihodi od poreza na dohodak i dobit koji se ostvare na tim područjima u dijelu koji pripada državnom proračunu sljedećih pet godina pripadaju jedinici lokalne samouprave na PPDS-u.⁹

U nedostatku boljih podataka o učinkovitosti predviđenih poticaja, u tablici 3. navedeni su poražavajući pokazatelji o porastu nezaposlenosti na PPDS-u dviju županija, o porastu broja poduzeća, njihova prihoda i dobiti prije oporezivanja, ali i gubitka.

Tablica 3. Ekonomski pokazatelji PPDS-a u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji

	Vukovar		Osijek	
	1996.	2000.	1996.	2000.
Broj zaposlenih	6833 ¹⁰	7508	9169	6046
Broj nezaposlenih	3742	7940	3229	8203
Broj malih poduzeća	126	231	92	208
Broj srednjih poduzeća	1	12	4	6
Broj velikih poduzeća	1	1	1	1
Ostvareni ukupni prihod (mil.kuna)	358	891	111	981
Dobit prije oporezivanja (mil.kuna)	6	34	3	7
Gubitak (mil.kuna)	20	21	12	174

Izvor: HGK, Županijske komore Osijek i Vukovar

⁸ Institut za međunarodne odnose radio je na projektu Kriteriji za izradu sustava za definiranje područja Republike Hrvatske koji zaostaju u razvoju.

⁹ Dio državnog proračuna tj. 60% prihoda od poreza na dohodak, odnosno 70% prihoda od poreza na dobit, umjesto državnome, usmjerit će se općinskom ili gradskom proračunu na PPDS-u gdje je ostvaren. Tako će tim općinama i gradovima pripadati 92% prihoda ostvarenog od poreza na dohodak i 90% prihoda ostvarenog od poreza na dobit.

¹⁰ Podaci o zaposlenosti i nezaposlenosti za PPDS Vukovarsko-srijemske županije odnose se na 1997. godinu.

2.3. Promjene u 2001. godini

1. Od 2001. primjenjuju se novi Zakon o porezu na dobit i Zakon o porezu na dohodak, što je donijelo nove promjene i za obveznike s PPDS-a. Radi bolje preglednosti i jednostavnosti, olakšice pri oporezivanju dohotka i dobiti iz posebnih zakona¹¹ ugrađene su u porezne zakone s određenim izmjenama, s tim da prestaju vrijediti odgovarajuće odredbe u postojećim posebnim zakonima.

Tablice 1. i 2. pokazuju promjene u poreznim olakšicama pri oporezivanju dobiti i dohotka obveznika s PPDS-a, koje znače smanjenje propisanih poreznih stopa, odnosno povećanje osnovnoga osobnog odbitka. Posebna je pogodnost predviđena za porezne obveznike koji djelatnost obavljaju na području grada Vukovara. Ako zapošljavaju više od pet zaposlenika na neodređeno vrijeme (pri čemu više od 50% zaposlenika ima prebivalište i borave na području grada Vukovara), oslobođeni su plaćanja poreza na dohodak odnosno dobit za 2000. i sljedećih pet poslovnih godina; nakon toga obveznici poreza na dobit plaćaju porez u visini 25% propisane stope, a obveznicima poreza na dohodak od samostalnih djelatnosti dohodak za obračun poreza umanjuje se za 75%.

2. Donesen je Zakon o obnovi i razvoju Grada Vukovara (NN 44/01) kako bi se ubrzalo uklanjanje posljedica razaranja i ublažile druge posljedice nastale tijekom Domovinskog rata. Stoga je osnovan Fond za obnovu i razvoj grada Vukovara i predviđene su posebne poticajne mjere.

a) Ne plaća se carina¹² na uvoz inicijalne opreme potrebne za obavljanje gospodarskih aktivnosti pravnih i fizičkih osoba registriranih u gradu Vukovaru te za obavljanje društvenih djelatnosti, a uvozi se tijekom pet godina od dana donošenja prvog rješenja o ostvarenju carinske povlastice.

b) Poslodavcima sa sjedištem odnosno prebivalištem na području grada Vukovara dok obavljaju poslovnu djelatnost, obveznicima plaćanja doprinosa za mirovinsko, odnosno zdravstveno osiguranje Vlada će po podnesenom zahtjevu refundirati plaćene doprinose za kategoriju osiguranika u iznosu od 50%.

c) Predviđeno je stipendiranje studenata, rješavanje stambenog pitanja osobama određenih zanimanja i struka za čijim radom postoji posebna potreba te osnivanje slobodne carinske zone.

3. Ukida se povlastica povećanja plaća zaposlenima u državnim tijelima i javnim službama (NN 69/01). Tome se žestoko usprotivila Zajednica povratnika Hrvatske smatrajući da je upravo zbog te olakšice određeni broj liječnika, stomatologa, profesora, policajaca i dr. odlučio iz drugih krajeva doći na PPDS. HGK, Županijska komora Osijek ističe da će to rezultirati ne samo smanjenjem osobnih dohodaka za ljude koji tu rade, nego i smanjenjem poreznih obveza iz kojih se pune proračuni općina i gradova unutar PPDS-a, što će uvjetovati zaostajanje u komunalnim, školskim, zdravstvenim i drugih uslugama.

¹¹ Zakon o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnoga i umjetničkog stvaralaštva (NN 43/96, 44/96), Zakon o područjima posebne državne skrbi, Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN 108/96).

¹² U skladu s Carinskim zakonom (NN 78/99) prestale su vrijediti carinske povlastice za PPDS.

2.4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi 2002.

Posljednji zakon koji se odnosi na PPDS, donesen u srpnju 2002. godine, unio je velike promjene u smislu određivanja dijelova Hrvatske sa statusom PPDS-a. Dok je za određivanje prvih dviju¹³ skupina ključni kriterij bila okupiranost područja u Domovinskom ratu, treća se skupina određuje prema kriterijima ekonomske razvijenosti i strukturnih teškoća te demografskoga kriterija i kriterija posebnosti. Dodjela statusa PPDS-a i onim područjima koja nisu bila okupirana ali zaostaju u razvoju može dodatno pridonijeti regionalnom razvoju Hrvatske, i stoga se takvo definiranje PPDS-a može držati više nego korisnim i potrebnim.

I dalje se potiče stambeno zbrinjavanje naseljenika na PPDS-u¹⁴, a posebno se određuje povrat privremeno preuzete imovine. Prema podacima Ministarstva za javne radove, obnovu i graditeljstvo (1. svibnja 2002), od 18.865 stambenih jedinica koje su bile dodijeljene na privremeno korištenje 10.557 njih vraćeno je vlasnicima ili je prazno, a u 8.308 stambenih jedinica uselili su privremeni korisnici i moraju se vratiti u posjed vlasnicima.

Brišu se odredbe o povlasticama pri oporezivanju dobiti i dohotka (koje su sadržane u poreznim propisima), povlasticama vezanima za korištenje, prodaju i darovanje te zakup poljoprivrednog zemljišta (sadržane u Zakonu o poljoprivrednom zemljištu, NN 66/01), carinskim povlasticama (prestale vrijediti 2000) te povlasticama vezanima uz privatizaciju. U Zakonu o područjima posebne državne skrbi ostaju još samo povlastice pri oporezivanju prometa nekretnina te nasljedstva i darova.

3. Stanovništvo na područjima posebne državne skrbi

Sve se više govori o važnosti intelektualnog kapitala, stručnih i obrazovanih ljudi. Ljudski potencijali postali su osnovni činitelj razvoja, kako pojedinih kompanija, tako i gradova, županija, država. Stoga bi ključnu ulogu u gospodarskoj obnovi PPDS-a trebalo imati upravo obrazovano i sposobno lokalno stanovništvo. Međutim, prema rezultatima popisa stanovništva iz 2001, demografska slika PPDS-a zabrinjavajuća je. Ne samo da se broj stanovnika općenito smanjuje, nego se osobito smanjuje broj mlađe populacije. Struktura stanovništva prema obrazovanju nije zadovoljavajuća. Uzme li se u obzir teška gospodarska situacija tih područja, uz visoku stopu nezaposlenosti¹⁵, takvi rezultati ne iznenađuju. To ne znači da se snažni proces depopulacije PPDS-a može olako shvatiti jer se njime gube osnovni preduvjeti oporavka tih područja.

¹³ U područje prve skupine uključene su općine i gradovi Antunovac, Cviljane, Nuštar, isključeno Cviljane.

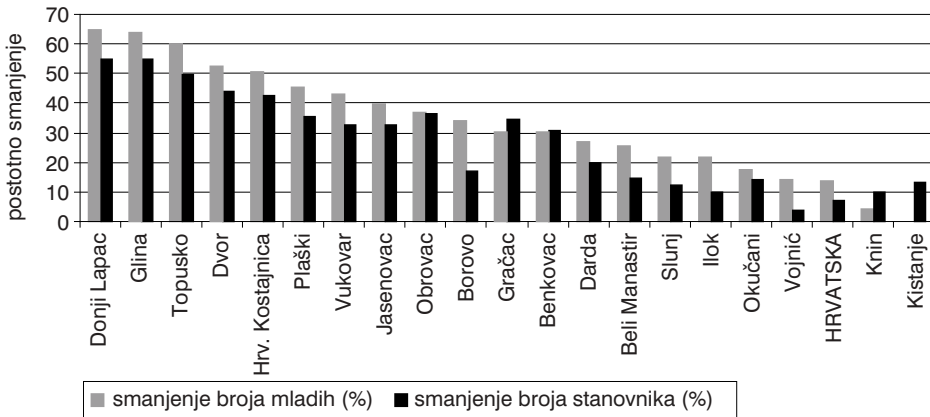
U područje druge skupine uključene su općine i gradovi Barilović, Brestovac, Čačinci, Dmiš, Gornji Bogićevci, Gospić, Grubišno Polje, Hrvace, Josipdol, Lipik, Mikleuš, Novska, Otočac, Pakrac, Petrinja, Poličnik, Posedarje, Ružić, Sirač, Skradin, Stankovci, Ston, Sunja, Škabrnja, Tounj, Velika, Velika Pisanica, Veliki Grđevac i Zemunik Donji.

¹⁴ I to na sljedeće načine: davanjem u najam obiteljske kuće ili stana u državnom vlasništvu, davanjem u najam oštećene obiteljske kuće u državnom vlasništvu i dodjelom građevnog materijala, dodjelom građevinskog zemljišta u državnom vlasništvu i građevnog materijala za izgradnju stambenog objekta s više stambenih jedinica ili obiteljske kuće, dodjelom građevnog materijala za popravak, obnovu ili izgradnju obiteljske kuće ili stana.

¹⁵ Primjerice, u izvješću o stanju gospodarstva na području Osječko-baranjske županije, Županijske komore Osijek, navodi se stopa nezaposlenosti od 55-60%, zbog čega su mnogi povratnici na rubu egzistencije.

Kao što pokazuje graf 1, u svih 20 promatranih naselja koja su 1991. imala status grada a danas su u PPDS-u, smanjenio se broj stanovnika. Pritom je samo u Vojniću smanjenje od 4% manje nego na razini države (7%). U ostalim je gradskim naseljima smanjenje iznosilo od 10% u Kninu do 55% u Glini.

Graf 1. Smanjenje broja stanovnika i broja mladih u naseljima PPDS 2001. u usporedbi s 1991.

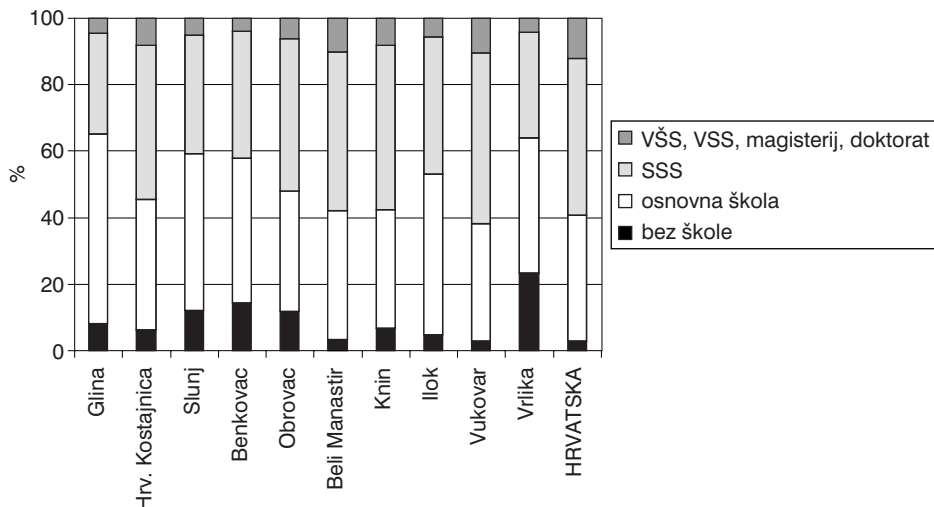
Izvor: DZS, Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, popis 1991. i 2001.

Promotrimo li broj mladih do 24. godine života, uočit ćemo da se njihov broj nije smanjio samo u Kistanju (dapače, porastao je za 11%), a u Kninu se smanjio samo 4%, što je manje nego na razini države (13%). Broj mladih u drugim se gradskim naseljima smanjio od 14% u Vojniću do 65% u Donjem Lapcu. Relativno smanjenje broja mladih veće je od smanjenja ukupnog broja stanovnika u svim naseljima, osim u Kninu, Benkovcu i Gračacu. S obzirom na procese urbanizacije i propadanja sela, može se pretpostaviti da se u manjim mjestima i seoskim naseljima još više smanjuje broj stanovnika, osobito mladih.

Ne može se zanemariti ni struktura stanovništva prema završenoj školi. Analiza stanovnika deset gradova¹⁶ sa statusom PPDS-a pokazuje da je u svima udio onih bez škole veći nego na razini države. I dok je u Hrvatskoj udio ljudi bez škole 3%, u promatranim se gradovima kreće od 3% u Vukovaru do nevjerojatnih 23% u Vrlici. Suprotno tome, udio stanovnika s višom, visokom školom, magisterijem ili doktoratom u svih je 10 gradova manji nego na razini države, u kojoj je njihov udio 12%. U gradovima PPDS-a taj je udio od 10% u Vukovaru do samo 4% u Benkovcu (graf 2).

¹⁶ U vrijeme popisa 1991. u RH su postojale 102 općine, a županija nije bilo. U vrijeme popisa 2001. postojalo je 20 županija, Grad Zagreb s posebnim položajem, 122 grada i 423 općine. Teritorijalne promjene otežavaju usporedbu rezultata popisa iz 1991. i 2001, zbog čega se usporedba broja stanovnika i mladih radi na razini naselja. Nema rezultata popisa prema završenoj školi po naseljima 2001. pa je struktura stanovništva prema obrazovanju analizirana samo na razini teritorijalnih gradskih jedinica za 2001.

Graf 2. Struktura stanovništva prema obrazovanju u gradovima PPDS-a 2001.

Izvor: DZS, 2001.

Ratna razaranja i okupiranost rezultirali su brojnim problemima PPDS-a, što se nužno odrazilo i na odlazak stanovništva s tih područja, ali nedostatak stručnjaka može dodatno otežati i produljiti proces gospodarske obnove te povećati jaz radnih i životnih uvjeta na PPDS-u i onih u drugim dijelovima RH, što bi moglo dovesti do još većeg iseljavanja.

4. Rezultati analiza i ankete

Na PPDS-u živi sve manji broj mladih ljudi. Pitanja smisla obnove i razvoja PPDS-a uz pretpostavku da mladi nisu spremni ondje živjeti, odnosno pitanje je li uopće moguće poboljšati situaciju na tim područjima bez mladih i obrazovanih ljudi potaknula su anketu upravo među studentima. Uostalom, »najveća je šteta u nekom društvu ako se ne koriste mladi i obrazovani ljudski potencijali« (Baletić, 1999). Cilj ankete bio je saznati trenutačnu upućenost, odnos i stavove studentske populacije prema problematici PPDS-a. Anketirano je 210 studenata, i to 138 studentica i 72 studenata. Najviše je bilo studenata Ekonomskog fakulteta u Zagebu (60%), ali su bili uključeni i studenti drugih fakulteta (FER-a, Hrvatskih studija, Pravnog fakulteta, Građevnog fakulteta, PMF-a,...). U anketi je sudjelovalo 16 ispitanika čije je mjesto stalnog boravka PPDS.

Postavljene su sljedeće hipoteze.

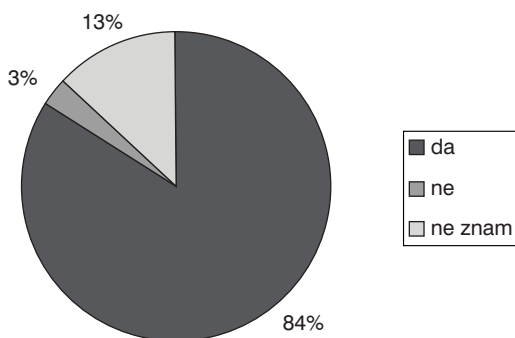
1. *Studenti ne samo da nisu upoznati s većinom poticaja, nego nisu ni pretjerano zainteresirani za tu problematiku.*
2. *Mladi ne vjeruju u skoro poboljšanje stanja na tim područjima niti su spremni ondje živjeti, čak i ako im se ponudi posao.*
3. *Velik dio studenata koji su s PPDS-a, ne želi se tamo vratiti nakon diplome.*

4.1. Rezultati

Najveći broj studenata smatra opravdanim postojanje PPDS-a (graf 3).

Koliko su studenti upoznati s određenim poticajima pokazuje graf 4. Najviše je anketiranih upoznato s mogućnošću dodjele kuća, stanova ili poljoprivrednog zemljišta naseljenicima na PPDS-u (73%). Dosta studenata zna za postojanje povlastica pri oporezivanju dohotka (49%), za carinske povlastice (46%) i nižu zakupninu zemljišta u vlasništvu države (45%). Pomalo iznenađuje što je više ispitanika upoznato s odredbama o privatizaciji dionica i udjela koje ima Hrvatski fond za privatizaciju u pravnim osobama na tim područjima ili s jeftinijom prodajom i nižom zakupninom poljoprivrednog zemljišta, nego s odredbom o povećanju plaća zaposlenih u državnim tijelima i javnim službama, pogotovo zato što se oko njezina ukidanja »diglo dosta prašine« pa se to često spominjalo i u medijima. Najmanje anketiranih upoznato je (9%) s odredbama o naknadama za iskorištavanje mineralnih sirovina (očekivano) i povlasticama pri oporezivanju nasljedstva i darova (12%) te prometu nekretnina (18%). Iako bi bilo logično da su studenti s PPDS-a mnogo bolje upoznati s poticajima, anketa to nije pokazala. Kako se onda može očekivati da studenti koji možda nikada nisu ni posjetili neko mjesto PPDS-a budu upoznati s njima? Ipak prije izvođenja zaključaka treba uzeti u obzir i mali broj ispitanika s PPDS-a. Također treba spomenuti da 12 anketiranih nije upoznato ni s jednom poticajnom mjerom, 15 ih zna samo za jednu, 26 za dvije i 30 samo za tri poticajne mjere. Dakle, oko 40% ispitanika upoznato je samo s 1/4 poticaja za PPDS, što je svakako malo. Uzimajući u obzir da više od polovice anketiranih zna samo za jedan poticaj (dodjelu kuća), može se zaključiti da su studenti nedovoljno upoznati s postojanjem poticaja za razvoj PPDS-a.

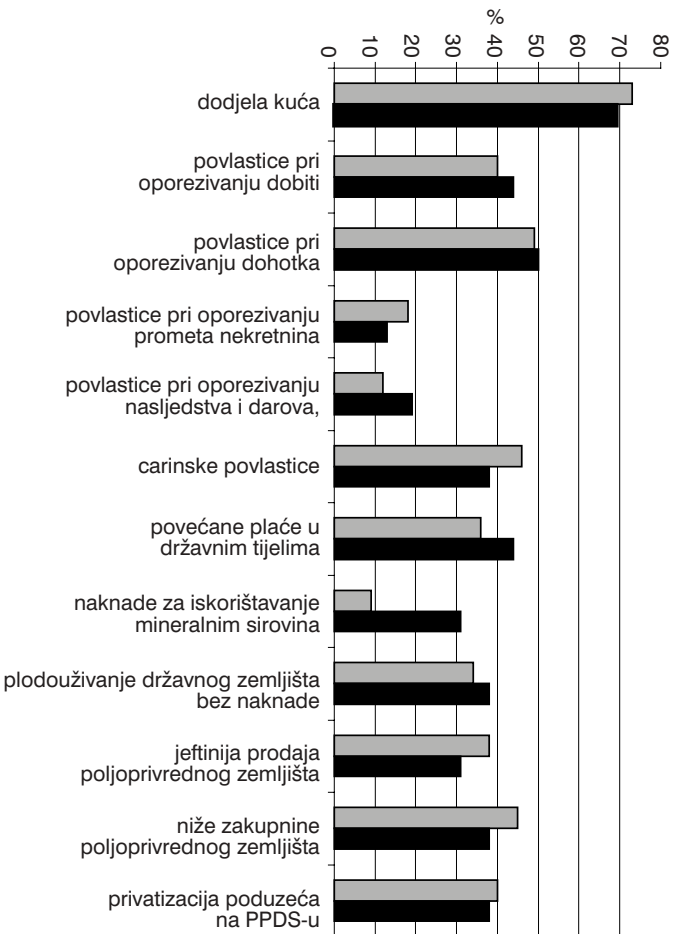
Graf 3. Smatrate li opravdanim postojanje PPDS-a?

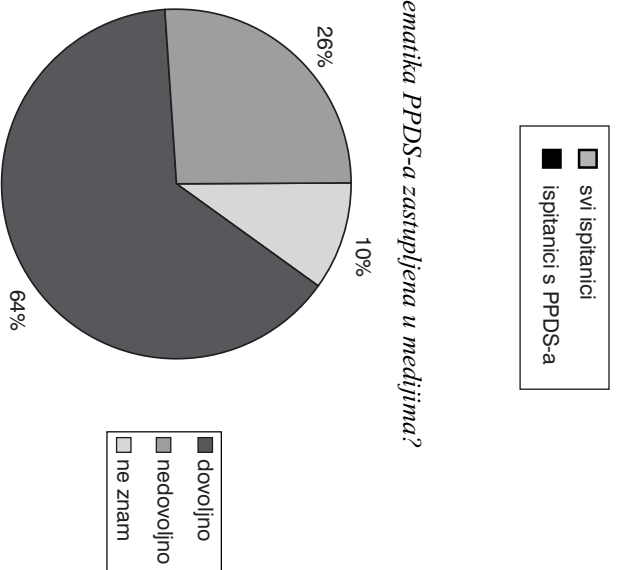
Kao što pokazuje graf 5, 64% ispitanika smatra da tematika PPDS-a nije dovoljno zastupljena u medijima, 10% da jest, a ne zna čak 26%.

S obzirom na ulogu države, najviše ispitanika, njih 68%, smatra da je potreban veći angažman države u rješavanju problema PPDS-a, da država već sada čini najviše što može smatra 13% ispitanika, a ne zna 11% poseban je odgovor ponudilo 8% ispitanika (graf 6).

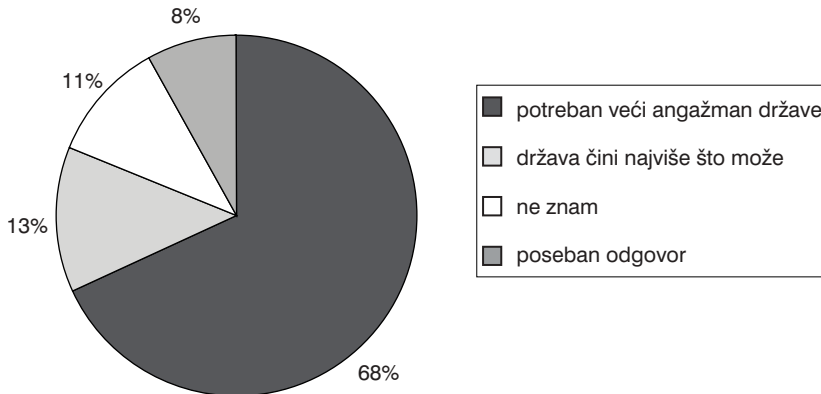
Graf 4. Udio studenata koji su upoznati s pojedinim potcijinama?

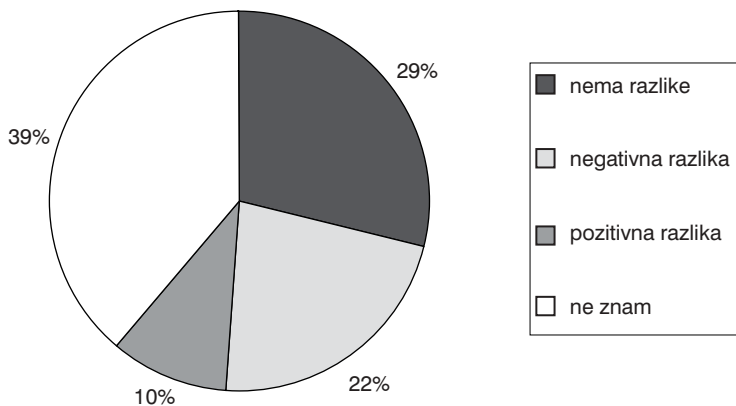
Graf 5. koliko je tematika PPDS-a zastupljena u medijima?

Graf 6. O ulozi države

Graf 7. Razlika u odnosu sadašnje i bivše vlasti prema PPDS-u

Najviše sudenata nema mišljenje o razlici u odnosu sadašnje i bivše vlasti prema PPDS- u (39%). Da nema razlike smatra njih 29%, da je odnos sadašnje vlasti lošiji nego bivše smatra 22%, odnosno da je bolji 10%. Dakle, još mnogo toga ovisi o državi i očekuje se od središnje vlasti. Uputno je, naravno, koliko je realno očekivati da sve probleme rješava država, ali kada se u obzir uzme mnoštvo problema s kojima se suočavaju PPDS-ovi, nužno se očekuje što veća pomoć i angažman središnje vlasti. Neki ispitanici smatraju da bi se u razvoju tih područja ipak trebali prije svega angažirati ljudi koji ota-

¹⁷ Jedan od ciljeva programa »S faksa na posao« jest i naseljavanje mladih na PPDS-ovima. Zapošljavanje u privatnom sektoru inače se sufinancira sa 60% bruto plaće u trajanju pripravništva, a nakon toga se daje jednokratni poticaj od 1.000 eura ako se osoba i dalje zadrži na poslu. Pri zapošljavanju na PPDS-u sufinancira se 80% plaće prve godine, 60% druge godine i 40% treće godine; država daje i 2.500 eura za preseljenje i dogovor u vezi sa stambenim pitanjem.

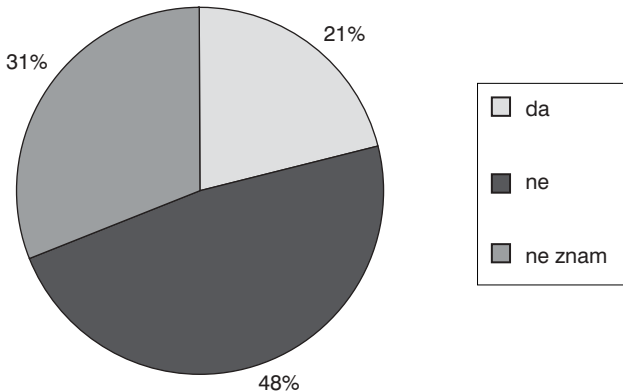
mo potječu jer je »najlakše dići ruke od svega i očekivati da nešto napravi država, najlakše je pobjeći, a ne ostati i pokušati napraviti nešto za mjesto u kojem si rođen«, odnosno da su se »ta područja previše oslonila na državnu pomoć i ne rade ništa samostalno, premda bi im upravo to pomoglo da se osamostale i rasterete državni proračun«. Sve ipak nije tako jednostavno jer PPDS-ovi nemaju osnovne preduvjete za razvoj i »kaskaju već u početku«. Zato im je nužna državna pomoć, naravno, uz suradnju lokalnog stanovništva. Pitanje je, međutim, koliko je dosadašnja politika prema PPDS-ima stvarno učinkovita i je li možda potrebno tražiti nove mjere koje će zaista ići u prilog tim područjima.

Samo 21% ispitanika smatra da će se situacija na tim područjima uskoro poboljšati, 48% u to ne vjeruje, a 31% ispitanika ne zna. Dio onih koji vjeruju u poboljšanje izrazio je bojazan da to ipak neće biti u dogledno vrijeme, odnosno da će proći još dosta godina prije nego ta područja postanu privlačna mladima. Drugi pak smatraju da ta područja ništa ne može učiniti atraktivnima te da predviđene mjere zapravo nemaju smisla jer ništa neće natjerati ljude na život u tim područjima. S obzirom na takva razmišljanja, uopće ne čudi što je 54% ispitanika koji nisu s PPDS-a sigurno da ne bi bilo spremno živjeti ondje¹⁷, iako bi dobili ponudu za posao. Za život na PPDS-u odlučilo bi se samo 13%, a neodlučno je 33% ispitanika. Kao objašnjenje zašto ne bi išli tamo ispitanici navode ove razloge: ondje nema dovoljno mogućnosti za život; nema dovoljno kulturnih, edukativnih ni društvenih događanja i zabava pa se predviđenim mjerama ne mogu privući mladi; to područje nije »zdrava« okolina za osnivanje obitelji; slabi su izgledi za napredovanje, okolina je nepoticajna... Neki spominju želju za odlaskom u inozemstvo, a ima i onih koji su vezani za svoje rodno mjesto, roditelje, prijatelje. Drugi pak »ne žele s konja na magarca«, »vole Zagreb« itd. Prema mišljenju ispitanika, to nisu profitabilna mjesta, ne pružaju dovoljno mogućnosti napretka i usavršavanja pa, naravno, ne žele ondje raditi ni kad završe fakultet, vjeruju da za njih ima posla i drugdje. Jedan je student napisao: »Pa neću, valjda, studirati osam godina, koliko je prosjek studija na građevnom fakultetu, i onda otići negdje gdje nema ni trgovina, a poštar svraća jedanput u tjednu«. Drugi je pak izjavio: »Ne želim ići tamo raditi jer me strah da ne propadnem«. Dio ispitanika, svjestan teške situacije u državi, ipak bi išao raditi na PPDS jer smatra da je bolje raditi ondje, nego čekati posao u metropoli, odnosno, da je »bolje raditi u šumi, nego prositi u gradu«. Za neodlučne bi konačna odluka ovisila o plaći, o rješenju stambenog pitanja, o konkretnome mjestu, o bračnom partneru, o stavu lokalnog stanovništva prema doseljenim stručnjacima, neki bi išli onamo samo kad ne bi bilo drugog izbora.

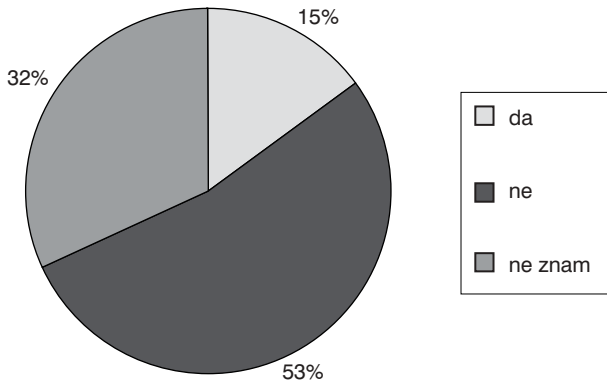
Zbog mnoštva problema s kojima se danas suočavaju PPDS-ovi, studenti smatraju da je zbog neinformiranosti prije svega potrebna veća medijska eksponiranost tih područja, s time da je potrebno o njima govoriti i u pozitivnom smislu, isticati mogućnosti i prednosti koje bi ta područja mogla imati u budućnosti, a ne samo spominjati brojne probleme koji ondje postoje jer to destimulira ljude za odlazak na ta područja. Smatraju da treba više raspravljati o toj problematici, više educirati ljude putem medija i izravnog kontakta s potencijalnim korisnicima, možda i otvoriti posebnu instituciju koja će se baviti samo rješavanjem problema PPDS-a, poboljšati međuljudske odnose i mnogo više ulagati u ta područja. Sigurno bi pomoglo i osnivanje Kluba mladih prognanika ili Kluba mladih s PPDS-a. Naravno, potrebno je i posebno poticati povratak i ostanak mla-

dih na tim područjima. No ni veće plaće ni povlastice neće biti dovoljne da privuku mlade ako se ne osiguraju i drugi odgovarajući uvjeti kao u ostalim dijelovima RH jer za 1.000 kn veću plaću ljudi ne žele lišiti svoju djecu temeljitijeg školovanja, kina, kazališta i sl. Kad je riječ o poreznim povlasticama, ispitanici smatraju da »njih ionako osjećaju ljudi koji su dobro plaćeni, a Dvor na Uni kao mjesto prve skupine PPDS-a uvodi prerez od 5%. Gdje je tu logika? Financijskih sredstava za gradnju kuća završavaju u rukama čelnika koji grade vikendice na moru, a ljudi i dalje žive u barakama ili prognaničkim naseljima«.

Graf 8. Vjerujete li u poboljšanje stanja na PPDS-u?

Graf 9. Biste li prihvatili ponudu za posao na PPDS-u?

Treba spomenuti i stajalište nekih ispitanika da vlast samo manipulira tim područjima dajući velika obećanja prije izbora kako bi skupili dodatne glasove, a zapravo su to prazna obećanja, koja se nikad ne ispunjavaju. Izražena je i sumnja da sustav dodjele statusa PPDS-a nije pravedan.

Koliko se malo zapravo zna o PPDS-u, pokazuju i izjave ispitanika da je riječ o otocima ili nerazvijenim ruralnim sredinama, prijedlozi da se otoci aktualiziraju kao PPDS-ovi, da se hitno uvede gospodarski pojas na moru radi zaštite ribara i brzog razvoja ribarstva. Brojni su razlozi zbog kojih je potrebna državna intervencija i na našim otocima, ali očito ispitanici nisu upoznati s činjenicom da je godinu dana nakon donošenja Zakona o područjima posebne državne skrbi, u veljači 1997, donesen Nacionalni program razvitka otoka¹⁸, što je zapravo »prvi program u novoj hrvatskoj državi koji se eksplicitno bavi jednom regijom« (Baletić, 1999), a u travnju 1999. donesen je i Zakon o otocima (NN 34/99).

I, konačno, rezultati ankete potvrđuju prve dvije hipoteze, no nije bilo dovoljno studenata sa PPDS-a da bi se potvrdila ili negirala treća hipoteza. Možda ne bi bilo loše za godinu ili dvije ponoviti anketu i uočiti eventualne promjene u stajalištima mladih, s time da bi se anketom trebalo obuhvatiti više studenata s PPDS-a kako bi se dobila cjelovitija slika o stajalištu mladih prema razmatranoj problematici.

5. Zaključak

Nažalost, još ne postoji sustavna evidencija o PPDS-u koja bi pratila korištenje i učinkovitost predviđenih poticaja, ali i promjene u gospodarskome, demografskome ili socijalnom stanju na tim područjima. Za potrebe ovog rada upozorava se samo na nezadovoljavajuću demografsku sliku PPDS-a. Naime, kako je navedeno, u posljednjih deset godina znatno se smanjuje broj stanovnika na PPDS-u. Još je izrazitije smanjenje broja mladih, a i udio visokoobrazovanih je manji nego na razini države. Sve se to može negativno odraziti na proces gospodarske obnove. Međutim, kako prekinuti odbijanje povratka i daljnje iseljavanje mladih? Rezultati ankete pokazuju da su PPDS-ovi za mlade samo zaostala, neatraktivna područja na kojima oni ne vide svoju budućnost. U vezi s tim, oni znaju što žele, ili barem što ne žele – ne žele živjeti i raditi ondje gdje nema nikakve perspektive. Oni se jednostavno ne vide na »pustom otoku«, žele biti ondje gdje je dinamično, živo, uzbudljivo. I zato ih se ne može kritizirati niti osuđivati. Takav odnos studenata, budućih visokoobrazovanih stručnjaka, možda bi ipak trebao zabrinuti nositelje ekonomske politike jer se, po svemu sudeći, može očekivati i daljnje iseljavanje mladih, što može imati negativne posljedice na gospodarski oporavak tih područja. Mladi nisu dovoljno upoznati s predviđenim poticajima za PPDS, ali to ni nije tema koja ih previše zanima. Razloge nezainteresiranosti treba prije svega tražiti u općoj slici PPDS-ova kao propalih, zaostalih i besperspektivnih dijelova naše zemlje. Sa stajališta mladog čovjeka koji će uskoro završiti svoje formalno obrazovanje i tražiti posao, ta su područja, blago rečeno, neprivlačna. Mnogi bi radije otišli u inozemstvo nego na PPDS jer im ta područja jednostavno nemaju što ponuditi. Barem za sada. Kao odgovor na pitanje odakle tako negativan stav prema PPDS-u dovoljno je pogledati listu problema tih područja koje navode anketirani studenti. Lista je dugačka, ali je sigurno i real-

¹⁸ Ciljevi otočne razvojne politike utvrđeni Nacionalnim programom jesu: održivi razvoj, što raznovrsnija struktura otočnoga gospodarstva, polivalentno otočno gospodarstvo, društveno zadovoljavajuća naseljenost, izjednačivanje uvjeta otočnih ulaganja s uvjetima u kojima se ulaže na hrvatskom kopnu, potpuna fizička dostupnost otočnih bogatstava, dostupnost otočnih vrijednosti u pravnom prometu.

na. Teško se koji od tih problema može osporiti. Dapače, njima se mogu dodati problemi neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, problem katastarskih knjiga itd. S obzirom na to da su mladi i više nego svjesni tog mnoštva problema, ne čudi što uvelike podržavaju postojanje statusa PPDS-a. Međutim, iz toga proizlazi i pesimizam vezan za budućnost tih područja. Relativno mali broj ispitanika vjeruje u poboljšanje stanja na PPDS-u pa stoga mnogi ne bi prihvatili ponudu za posao na njima. Pritom je broj studenata koji bi ipak prihvatili tu ponudu manji nego broj onih koji vjeruju u poboljšanje stanja na PPDS-u, što znači da će im se za takav potez morati ponuditi mnogo više od neznatno povoljnijih ekonomskih uvjeta. Inače, na pitanja iz ankete dosta je studenata odgovorilo sa »ne znam«, a to nepostojanje stava može se tumačiti i njihovim nepoznavanjem cjelokupne problematike, a možda, i više, njihovom nezainteresiranošću. Kada se pogledaju odgovori na pitanja o ulozi države i medija, uočava se da studenti smatraju kako su PPDS-ovi na neki način marginalizirani i u političkome i u medijskom smislu. Naime, njihovo je mišljenje da PPDS-ovi nisu dovoljno zastupljeni u medijima, i da je, usto, potreban veći angažman države u rješavanju problema tih područja. Stječe se dojam da su problemi PPDS-a samo sporedni problemi države, koje je najjednostavnije ignorirati i polako zaboraviti. Trebalo bi biti jasno da to nije rješenje i da se ne smije dopustiti ni tolerirati daljnje propadanje tih područja. Ne bi se trebalo zanemariti ni mišljenje mladih ljudi izneseno u ovoj anketi. Možda bi pomoglo organiziranje foruma, konferencije ili okruglog stola o PPDS-ovima. Možda može pomoći aktualiziranje i promoviranje tih područja regionalnim razvojem i angažiranjem regionalnom politikom u Hrvatskoj. Možda.

LITERATURA

- Babić, S., 1996.** »Slobodne zone prema novom zakonu«. *RRIF*, (7), 128-134.
- Baletić, Z., 1999.** *Koncepcija regionalnog gospodarskog razvitka Republike Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski institut.
- Bodakoš, D., i Miling, K., 2001.** *Izvešće o stanju gospodarstva na području posebne državne skrbi Osječko-baranjske županije*. Osijek: HGK, Županijska komora Osijek.
- Brdovnik, V., 1996.** »Povlastice pri oporezivanju dodotka na područjima od posebne državne skrbi«. *Slobodno poduzetništvo*, (15-16), 24-30.
- Brdovnik, V., 2001.** »Oporezivanje dohotka od 1. siječnja 2001. godine«. *Računovodstvo i financije*, (1), 26-37.
- DZS, 1991.** *Popis stanovništva*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- DZS, 2001.** *Popis stanovništva*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- HGK, 2001.** *Pregled gospodarstva na području posebne državne skrbi I-VI 2001*. Sisak: HGK, Županijska komora Sisak.
- HGK, 2001.** *Studija gospodarske opravdanosti utemeljenja i korištenja slobodne zone Vukovar*. Vukovar: HGK, Županijska komora Vukovar.

- IMO, 2001.** *Kriteriji za izradu sustava za definiranje područja Republike Hrvatske koja zaostaju u razvoju*, 1. faza projekta. Zagreb : Institut za međunarodne odnose.
- Jelčić, B. i Jelčić, B., 1998.** *Porezni sustav i porezna politika*. Zagreb: Informator.
- Jelčić, B., 2001.** *Javne financije*. Zagreb: RRIF.
- Kesner-Škreb, M. i Kuliš, D., 2001.** *Porezni vodič za građane*. Zagreb: Institut za javne financije.
- Kliska, S., 1995.** »Povlastice za naseljavanje i razvitak područja od posebne državne skrbi«. *Financijska praksa*, 20 (3), 335-340.
- Koprivčić, Z., 1996.** »Olakšice prigodom oporezivanja dobiti i dohotka obveznika s područja od posebne državne skrbi«. *Slobodno poduzetništvo*, (12), 28-33.
- Maleković, S., 1992.** *Novi pristup regionalnom razvoju u Hrvatskoj*, doktorska disertacija. Zagreb: Ekonomski fakultet.
- Ott, K., 1996.** »Fiskalna regionalna i razvojna politika u okviru nacionalnog programa razvitka hrvatskih otoka«. *Financijska praksa*, 20 (4), 399-416.
- Šnajder, T., 2001.** »Posebne olakšice pri oporezivanju dohotka«. *Slobodno poduzetništvo*, (5), 39-46.
- Šnajder, T., 2001.** »Porezne povlastice na područjima posebne državne skrbi«. *Slobodno poduzetništvo*, (18), 51-62.
- Spajić, F., 2001.** »Oporezivanje dobiti ostvarene od 1. siječnja 2001. godine«. *Računovodstvo i financije*, (1), 9-20.
- Turković-Jarža, L., 1996.** »Oporezivanje plaća u područjima od posebne državne skrbi«. *RRIF*, (11), 148-150.
- Vranar, K., 1996.** »Poticajne mjere za naseljavanje i razvitak područja posebne državne skrbi«. *RRIF*, (7), 144-147.

G o r a n a L u k i n i ć : The Attitudes of Students towards the Solutions Provided by the Areas of Special National Concern Law

Summary

In 1996, the Croatian Parliament defined war-damaged areas under special protection of the state with the following goals: the diminution of the effects of the war, the return of the refugees and the stimulation of demographic and economic recovery. This paper first of all presents the main measures for these areas and the main changes in them over time. Then it shows the unsatisfactory demographic situation in these areas. Finally, it shows what students think and how interested they are in the subject.

Key words: war-damaged areas, development measures, student population